

Saeid Abedpour

Antropologija Hafiza: pojam rinda u Hafizovoj poeziji

UDK 821.222.1.09-1 Shirazi
801.73

Ovaj rad tretirat će antropologiju Hafiza Širazija kroz analizu termina rind. Rind je jedan od ključnih termina Hafizove poezije, čiji su svjetopogled i pozicija univerzalne prirode. Termin "rind" u Hafizovoj poetskoj igri riječima dolazi uz termine kao što su "rival" i "prijatelj" i ima osobenu i specifičnu poziciju. Tome u prilog govori činjenica da se ovaj termin u Hafizovim gazelima spominje 82 puta. Generalno gledajući, termin rind u Hafizovoj misli nosi pozitivan i dopadljiv naboj. Frekventnost termina rind govori o njegovom ključnom utjecaju na svijest, jezik i poetsko ozračje Hafiza. Rad će, a na temelju Hafizove poezije, objasniti Hafizove interpretacije pojma rind.

Ključne riječi: Hafiz, čovjek, antropologija, rind

Hafizova poezija inspirirana je ljubavlju koja ključa i klobuča. Pjesnik se ljubavlju ograđuje od nereda, gorčine, nemoralna, grijeha, laži kao pratećih obilježja svoga vremena i graciozno se kreće svojim unutarnjim svijetom u kojem dominiraju pijanstvo, gorljivost i opijenost. Svojim istančanim ukusom prodire u dubine stvorenoga. Nošen vjetrom “saba” stiže do svakog kutka, osluškuje govor univerzalni, percipira stvari na najbolji način i stalno plovi između suštinskog i metaforičnog. Svaku sliku koju kreira njegova svijest pretiče u gazel, jer on je “jezik gajba” i “tumač tajni”.

Hafiz kreira svijet koji korespondira s njegovim mentalnim slikama i svjetopogledom. Skice, riječi, slike, savjeti, pouke u prijemljivoj i ocharavajućoj formi; stvaranje mitova koji su priroda i karakter jedne nacije. Poput vještog arhitekta kreira obrasce likova od onih omraženih do omiljenih i pozitivnih, kao: “pir magova” (složenica – pir u tarikatu i pir prodavač vina), “hram magova” (složenica – hanikah i harabat), vino (s tri aspekta: književnog, gnostičkog i u doslovnom značenju), rind (složenica – savršeni čovjek, sufija i prosjak puta, vinopija).

Rind je perzijski termin koji ima široku lepezu značenja: oštrouman, spletkar, koji osporava, slobodan od svih stega, neko ko ne prihvata općedruštvene norme i pravila, ne povodi se za ličnim interesom i radi i govori što god želi.

Gnostičkim jezikom kazano, rind je neko ko svoju vanjštinu izvrgava prijekoru, dočim je nutrinom zdrav. On želi da je bićem slobodan od svega osim od Boga, da bude obuzet samo i jedino Njime, da ne poznaje nikoga osim Njega, da ne gleda nikoga osim Njega, da ne misli o drugome osim o Njemu. On je neko ko je odbacio sve vanjske norme i stege i svoje biće “prebrisao” uronjen u zbilju. Spoznao je tajne zbilje, proputovao stupnjevima šeri'ata i tarikata. Drugim riječima kazano, nije vezan ni za šta osim za Boga. U svom povijesnom toku termin rind prošao je kroz tri faze.

U drugoj fazi u gnostičkim tekstovima (napose poeziji) poprima željeno obličje i neke njegove negativne osobine, kao što su štovanje vina i nepovinovanje normama, postaju očitovanje izbavljenja, opijenosti, oslobođenosti od stega, a ovo pozitivno značenje svoj potpuni vrhunac doseže u Hafizovoj poeziji, tako da rind i rindaluk postaju temeljni termini njegove poezije. U trećoj fazi rind ponovo poprima negativno značenje, tako da se danas u Iranu rindom naziva osoba koja je oportunist i koja vodi računa samo o vlastitom interesu, radeći pri tome na štetu drugih. A koriste se i složenice kao “stari rind”, “čovjek rind”, “tikvan rind” i sl.

U perzijskoj poeziji susreću se slijedeće složenice s riječju rind: rind-huligan, rind čaršinjlija, smeteni rind, skrušeni rind, rind poderane halje, rind što gutljaje ispija, rind poznavalac Boga, rind harabatija, rind što sjedi ukraj puta, rind posjednik srca, rind kalenderija, rind razvratnik, rind muflis i rind mejhane.

U Hafizovoj misli rind je izraz pun naboja i začudnosti. Značenje koje termin rind ima u Hafizovoj poeziji nema ekvivalent niti u jednom perzijskom rječniku, starom i novom. To je, kazali bismo, “hafizovski” termin. Prije nego je našao svoje očitovanje u Hafizovoj poeziji, rind je imao negativno značenje. U svom prvotnom značenju bio je ekvivalent za huligane, osobe s dna društvene ljestvice. Ali stoga što je Hafiz imao melametijski svjetopogled prema svijetu i zajednici i svako odbačeno društveno pitanje je kritički motrio i ponovno ga procjenjivao vlastitim mjerilima, na koncu bi u jednoj novoj formi prezentirao ta nadograđena i obnovljena mjerila. Termin rind očit je primjer ovog pojašnjavanja i nadograđivanja mjerila. Hafiz je rinda otrgnuo od posjednika ugleda i društvenog statusa i učinio ga svojim saveznikom, sabesjednikom i sudrugom u “piću”.

Gnostičku teoriju o “potpunom čovjeku” ili “zbijskom ademu” Hafiz je baštiniio iz gnoze prije njega, rinda je opskrbio svim potrebnim a “oždnejelog rinda” nazvao je “velijom”.

*Niko žednom rindu vode ne daje
k'o da su poštovatelji velija napustili ovaj vilajet.*

Rind, čovjek najvrliji ili potpuni čovjek, prema Hafizu je odabranik čestiti. Svojim kritičkim svjetopogledom Hafiz je ovaj termin stavio pred izazov u tolikoj mjeri da je izmijenio njegovo prvotno značenje i od huligana, spletkaroša i prevaranta uzdigao ga do čovjeka dobrog, potpunog, odabranog, učinivši ga svojim sabesjednikom i saputnikom.

Rind – to je Hafiz koji djeluje u skladu s kriterijima i u društvu odvaja primjesu od čistog i tu čistotu prezentira ljudima. Jer rind je buntovnik i ne povinuje se zastarjelim i zamrlim običajima i normama, koje su uglavnom pogrešne. Rind analizira, ispituje, traga za korijenom neke pojave, a onda sve ruši da bi iznova podigao novo savremeno zdanje. To je zdanje čiji su čerpići povezani aškom i pijanstvom do vječnosti.

*Nije rindaluk napustio misao Hafizovu
Ta ezelska predodređenost do ebeda traje
Pij vino, Hafize, rindaluku se predaj i veseli se
Nemoj k'o drugi da obmanjuješ Kur'anom
Ne kori rindane, Hafize, jer u ezelu
Neće nam trebati zuhd licemjerni.*

Rind je osviještena osoba i ta se potpuna osviještenost zrcali u spoznaji Boga i bo-goosviještenosti. U čežnji za susretom s vječnim Mašukom opijen je i rastrojen, ali upoznat s tajnom egzistencije. Sebe gleda kao česticu sjedinjenu sa stvorenim i uhom duše osluškuje govor stvorenoga.

Rind ne slijedi nikoga ali ima svoj osobeni metod i pravila putovanja. Dosegnuti stupanj rindaluka, koji je prema Hafizu očitovanje potpune čovječnosti, sloboda misli i etičko vladanje, iziskuje osobeni put na koji se ne može stupiti niti njime kročiti ako nema ljubavi.

Ova skupina od žestine traganja i čežnje za susretom obuzeta je ljubavlju i džezbom, a ljubav nije drugo do traženje nestanka. Kada se ova vatra zapali, ona sagara sve obzire, običajnosti i vanjske interese; ruši vanjštinu kako osoba ne bi obraćala pažnju na stvorenja i gradi nutrinu koja je cilj putovanja.

Termin rind u početku je imao negativno značenje. U njemu nije bilo nikakvih gnostičkih naznaka niti pozitivnih tragova. Označavao je osobe s dna društvene ljestvice, ološe i huligane. Među perzijskim pjesnicima termin rind u pozitivnom značenju prvi put se javlja u *Divanu* Senaija Gaznevija (Sanai Ghaznavi, 525/535-). Primjera radi, Senaji rindaluk i siromaštvo smatra nečim pozitivnim na Danu proživljenja. Senaji rinda dovodi u vezu s harabatom i pijenjem vina, a njegov mezheb naziva “vino-pijskim” i vjeruje kako:

*Tvoj nefs se neće osloboditi stega
Dok ne postaneš rob rindana iz Harabata
Dok srcem i dušom u služenju rindanima ne budeš
Nećeš biti među nebeskim stanovnicima.*

I Hajam je u svojim rubajama upotrebljavao termin rind, kojem je davao anarhijski naboj. Rind je za njega oličenje neustrašivosti i smionosti:

*Vidjeh rinda na hrpi zemlje sjedi
nit' u kufri, ni islamu, ni u dunjaluku, ni u vjeri
ni u istini, ni u hakikatu, ni u šeri'atu, ni u jekinu
na svijeta oba ko ima takve hrabrosti?*

Attar Nišaburi (540-618) rinda opisuje kao ubogog vinopiju, kalendera, ašika, smionog. U jednom od svojih gazela o rindu kaže:

*Iako sam rind ali nisam ja
Noćni lopov, razbojnik, prosjak
Nisam licemjer ni prevarant
Od ugleda, imena, dobrog il' lošeg neovisan
Jer u sebi nemam dragulja ja
Zato sebe predstavljam k'o ološa.*

Sadijev rind je negativna osoba, onaj koji pije i opija se, razuzdan i, naravno, protivnik zuhda, zahida, imena i ugleda.

U poeziji Salmana Savadžija (778-) rind je cijenjen i ima začuđujuću sličnost s Hafizovim rindom:

*Čistu nutrinu ne traži kod zahida jer ona krasi rindane-vinopije
Ne kori rindane jer sve što tebi sramota nama ugled je.*

Dr. Taki Purnamdarijan u knjizi *Gomšode-ye lab-e daryā* o Hafizovom rindu kaže:

“Rind je omiljeni lik koji odslikava Hafizovo ‘poetsko jastvo’. Rind je tačka sučeljavanja sufijske i šejha i zahida i muftijske i muhtesiba i stoji uz pira magova i Hafiza. Ako se u piru magova većinom odslikava Hafizovo lice mudraca i mislioca, u rindu se više odslikava Hafizov pučki lik, prgav i drzak, rastrojen i zaljubljen. Stoga rind Hafizove poezije nije rind s bazara, koji je oličenje gramzivosti, licemjerja i prijetvornosti, već je rind učenjak i mislilac.

Drugim riječima kazano, ako je Hafizovo ‘poetsko ja’ oličenje prirodnog čovjeka nastanjenog u svijetu Berzaha i na stupnju ljudske pravednosti, onda je pir magova njegova racionalna i produhovljena strana a rind je osjetilna i nefsanska strana. Najvažnije svojstvo sva tri aspekta (tri lika) u odnosu na protivnu grupaciju jeste da se ne prave ‘svecima’ i da ne ‘glume’ ignoriranje dunjaluka i oslobođenost od dunjalučkih stepa, niti se posebnom odjećom ili vezanošću za neku skupinu prikazuju čistim, čestitim, skrušenim. Oni kao melametije ne posežu za grijешnim djelima niti narušavaju uobičajene društvene norme ponašanja kako bi bili na zlu glasu kod ljudi, već rade ono što formalno zabranjuje prva skupina kako bi zadobila ugled među ljudima. Ovaj kodeks ponašanja koji postoji u svijetu Hafizove poezije, ali ne i u realnome svijetu, nije ekstremna u onoj mjeri u kojoj je to melametizam koji, ipak – prema riječima autora djela Kašf al-Mahğūb – želi zadobiti pažnju stvorenja, već je to zahtjev čovjekove prirode u okvirima uravnoteženosti.

Njihova unutarnja čistota proistječe iz rečenoga. Poput pira magova i poput Hafizovog ‘poetskog ja’ i rind je ašik, koketa, vinopija, harabatija, ali je istovremeno drskiji i bezobzirniji u smislu da nema doticaja s ispravnošću i bogobojaznošću niti pridaje pažnju vlastitoj koristi, interesu ili šteti. Stoga je ozloglašen, crnog imena i u nevoljama.

Uprkos tome posjeduje dolična unutarnja svojstva: požrtvovanost, nepotrebitost, odsustvo gramzivosti, izbjegavanje licemjerstva i prijetvornosti.

Najuočljivije svojstvo rinda, pira magova i Hafizovog 'ja' jeste izbjegavanje licemjerstva. Pijenje vina ili pričanje o tome njihovo je ubojito oružje protiv licemjera i samosklanjanje od licemjerja te težnja za čistotom srca."

Referencu koju je Hafiz dodijelio "rindaluku" nije dao ni jednoj drugoj doktrini ni pravcu! Osim što je Hafiz – za razliku od drugih pjesnika – preuzeo rindaluk onakav kakav jeste, bez ikakvog ispravljanja i interveniranja, on mu je udahnuo i svoju karizmatičnost i kulturu i podario mu težinu i dostojanstvenost. U svojim gazelima više od stotinu puta spominje "rinda", "rindaluk" i "rindanski život" a nebrojeno puta eksplicitno za sebe veli da je "rind". U Hafizovoj poeziji ne može se naći ni najmanja naznaka niti analogija koja bi izražavala nezadovoljstvo ili bilo kakvu opasku u vezi s rindanskim djelovanjem i ponašanjem. Dočim, kada je riječ o drugim doktrinama poput tesavvufa i gnoze, one su se nebrojeno puta našle na udaru njegove rindanske srdžbe, od čijih uboda nisu izuzeti ni ispravni pripadnici tesavvufa!

Hafiz je termin "rind" odabrao kao idealno obilježje koje će oponirati svim drugim imenima i obilježjima njegovog vremena prema kojima je Hafiz osjećao odvratnost jer je, kao što smo kazali, u stoljećima prije Hafizovog termin označavao skupinu ljudi koji se nisu pridržavali nikakvih društvenih kodeksa ni normi.

Rind o kojem govori Hafiz nema nikakve sličnosti s današnjim značenjem ovog termina: dovrtljiv, spletkar. Hafizov rind nije formalist niti prijetvornik. Njegov pogled na život razlikuje se od svjetopogleda običnog puka... Staza Hafizovog rinda u čistoti je srca, radosti i veselju, ljubavi. Ona ne vodi putem licemjerja i dvoličnosti. Hafizov rindaluk ima značenje slobode i izbavljenja ali i značenje lukavosti, kalenderijanstva, razdraganosti i ljubavi. Osim toga, rindaluk je realni stožer Hafizovog života i poezije a gnoza je zbiljski stožer njegovog života i poezije. Naš pjesnik, potpomognut gnozom, izdiže se ponad sfere osjetilnog i stiže u neosjetilno te se kroz rindaluk vraća u realnosti ovosvjetovnog života. On posmatra zemaljske ljepote i radosti, iskušava ih i oslobađa se iz omče raznih frakcija i sufijsko-asketskih vjerovanja. Darijuš Ašuri ističe: "Svojim rindalukom Hafiz nam je pokazao stazu oslobađanja od dunjaluka a ljubavlju tajnu otvaranja i ahiretskog proživljenja."

Promatranjem vlastitoga nefsa, ali i nefsa drugih, rind prepoznaje ulogu ljudskih želja i stremljenja koje su plod nefsa života. On zna da življenje znači željenje i zna da ovo željenje je prohtjevi nefsa, kada nadiđu čistotu uma i spoznaje i kada u sebi zauzdaju samoštovanje, nepokoravanje, animalnu prirodu, postaju blistavi i čisti i transformiraju se u izvorište ljubavi a prolazne prohtjeve prepušta neprolaznoj čežnji koja se očituje u stvaranju i umjetnosti... Rind, tj. čistota i prozirnost, samo jedno lice nefsa i istinit govor a ne njegovo usmrćivanje. Nefs, koji je postao proziran i koji nije dvoličan prema samome sebi i koji sebe od samoga sebe i od drugih skriva iza zastora samoobmane, tj. nefsa kojem su isfiltrirane strasti i prohtjevi i koji je dosegnuo stupanj osvjeđenja ljepote u svijetu i stopio se s tom ljepotom. Vrhunac čovjekovog kretanja je dosezanje stupnja osvjeđenja ljepote u svijetu.

Pojam rindaluka i osobe rinda, kao i sve ostale pojmove i simbole u Hafizovoj poeziji, treba razumijevati u kontekstu njegovog razumijevanja strukture svijeta i njegovog svjetopogleda općenito u kojem sve kontinuirano aludira na svoje ezelsko dešavanje. Tako i arhetip rindaluka pronalazimo u ezelskim zbivanjima:

*U Danu ezelskom samo mi rindaluk pokazaše
Ništa više neće bit' već što tamo zapisano
Nije rindaluk napustio misao Hafizovu
Ta ezelska predodređenost do ebeda traje.*

Pojam rindaluka Hafiz je obradio veoma suptilno i oslikao ga u raznim bojama te mu podario nebrojene vrijednosne i personalne aspekte posredstvom kojih je motrio ovaj fenomen. Rindaluk i zaljubljenost i podnošenje nedaća; rindaluk i opijenost i pijenje; rindaluk i koketiranje; rindaluk i izgaranje i zanemarivanje vlastite dobrobiti, rindaluk i griješenje i ozloglašnost i "crna knjiga"; rindaluk i sagaranje svijeta; rindaluk i smionost; rindaluk i biti harabatija; rindaluk i odsustvo licemjerja, čisto davanje i nepotrebost; rindaluk i smetenost i rastrojstvo; rindaluk i udaljšavanje od popravljanja i bogobojznosti; rindaluk i veselje i radovanje i prefriganost s ostalima. Ali, uprkos svemu navedenom o lošem glasu, rindaluk je veoma visok stupanj:

*Vrijeme krunu rindaluka dade samo nekima
Koji na ovom vrhu uzvišenost svijeta spoznaše
Put rindaluka prilika ti je, jer znak ovaj
Koji blaga vriedi ne otkriva se svakome.*

Doista, u drami "pada" melek i njegov zemni arhetip zahid zauzimaju najuzvišeniju poziciju blizine Stvoritelju, jer su obojica daleko od zaprljanosti strastima i grijesima. Jedan po prirodi svoje biti, a drugi stoga što se zuhdom i duhovnim pregnućima nastoji držati što dalje od tjelesnih zaprljanosti i strasti i preobratiti se u čisti duh i povratiti se u svijet melekutski. U drami "pada" Adem je u početku boravio u Stvoriteljevoj blizini a potom, usljed šejtanskih došaptavanja, postaje zaprljan grijehom i biva protjeran u "najniže nizine", u tamnicu materijalnog svijeta odakle se treba, ulažući napore i trud, ponovno vratiti u svijet svetosti, u raj, ili vječno ostati u paklu.

Ali u gnostičkoj hermeneutici ova drama "pada" transformira se u "ljubavnu dramu" u kojoj iščezava dualitet uzvišenog svijeta i nižeg svijeta a ruh i materija postaju potpuno jedinstvena egzistencija. I kada se "nu-žni pad" razumijeva kao očitovanje ljepote egzistencije, A/adem više nije na poziciji ezelskog griješnika crnog lica, već se pojavljuje kao srčani odvažni junak koji na svoja pleća preuzima teret emaneta i koji svoje izgnanstvo iz Raja dušom kupuje za ljubav ezelskog Mahbuba. Više nisu melek / zahid stvorenja najbliža Stvoritelju, već je to adem / rind, koji u skrivenosti ima tu najuzvišeniju poziciju i stoga i Hafiz čovjeku daje uzvišeno mjesto a svojim sarkazmom ubada zahida, sufiju i meleka:

*Ne traži od mene pjanog pokornost i prisegu
Jer u Danu elesta po peharu proslavih se.*

Adem-rind stalno je u traganju. Posjednik je duhovne energičnosti kako bi jednog dana ponovno dostigao sjedinjenje s Džananom. Adem-rind kroz svoje osobeno iskustvo sa Stvoriteljem, koje je iskustvo ljepote na stupnju ljubavi prema Mahbubu ezelskom, gradi svoj odnos s Njim. Stupanj je to koji je uskraćen meleku i zahidu. Melek u odnosu na adema i adem u odnosu na meleka su, prema gnostičkom tumačenju, središta dva Stvoriteljeva očitovanja.

Prvo je na stupnju Stvoritelja (*Rabb*) koji odgaja i zastrašuje Svojom srdžbom, a drugo na uzvišenijem stupnju, na stupnju apsolutne ljepote koja "voli" da pokaže i koja

u konačnici traži svog voljenog, tj. adema. I čovjek “osioni neznalica” tako sebe pokreće naprijed i dobrovoljno na svoja pleća preuzima dragocjeni teret vječne ljubavi. Meleci o ovome ne znaju ništa jer njihov zuhd-*ratio* na nižem je stupnju od ljubavi-rastrojenosti čovjeka-rinda. Adem-rind koji pod noge stavlja svoju dobrobit i ispušta iz ruku uzde racija i te uzde daje za “opijenost” ljepotom Njegovom i poseže za grijesima i povinuje se lošem glasu, i prognanstvu i zbunjenosti, zapravo se povinuje jednoj “ezelskoj odredbi” i nosi teret zajamčeni što je zapravo nužno za očitovanje Hakka u svojstvima Svoje ljepote. Drugim riječima, da bi se Hakk očitovao na stupnjevima gospodarstvenosti (*robūbiyyat*) i moćnosti (*ğabbāriyyat*), Njemu su prvo potrebni melek i zahid koji ne griješe, a potom za očitovanje na uzvišenijim stupnjevima Milostivog, Blagog i Ljepog potreban mu je adem-rind koji griješi; čovjek zaprljan grijesima, “uronjen u milost”. Drugim riječima kazano, pojava Hakka od preezelske “noći” ka “Ezelskom danu”, ka Danu stvaranja, izlazak iz Gajba gajbova prema stvaranju čistog duhovnog svijeta, tj. Svijeta melekuta i meleka te spuštanje ruha iz duhovnoga svijeta u svijet tjelesa, u svijet od zemlje. Radi udahnjivanja života tome svijetu nužno je miješanje duha sa zemljom kako bi se Njegovom voljom pojavilo stvorenje tjelesno ali koje će polučiti korist od Njegove duše, od Njegovoga znanja; znanja koje mu je darovano u ezelu i koje ono ponovno otkriva na svom duhovnom putovanju. Ono je osviještene duše, posjeduje svijest o svijetu i o Bogu a njegovo mjesto, premda je vanjštinom svijet zemljani, nutrinom je između svijeta od zemlje i svijeta čistog duha. Njegovo je mjesto, kako vjeruje Hafiz, “zemlja Dostovog sokaka”.

Rob sam Pira magova koji me iz neznanja izbavi.

Prijevod s perzijskog:
Mubina Moker

Prvi gazel Hafizova Divana

Literatura

- Seyyed Mohammad Ali Ğamālzāde, *Ašenāyī ba Hāfez*, Tehrān, Entesārat-e Soxan, 1379.
- Ali Dastġeib, *Az Hāfez be Goethe*, Entesārat-e Badi'i, 1373.
- Abdol-Hossein zarin Kub, *Az kuĉe-ye rendān*, Tehrān, Entesārat-e Amir Kabir, 1366.
- Bahaoddīn Xoramšahī, *Hāfez*, Tehrān, Entesārat-e Tarh-e nou, 1373.
- Dr. Asġar Dadabe. *Hāfezpežūbī*.
- Kamarani Yedollāh, *Hāfez-e rend-e pārsā*, str. 19, Tehrān, našr-e Tarix-e Iran.
- Dr. Mohammad Mo'in, *Hāfez-e širīnsoxan*, be kušaš-e Mahīn Doxt, Tehrān, Entesārat-e Mo'in, 1369.
- Dr. Mohammad Dargahī, *Hāfez va elabiyat-e rendī*, Tehrān, Entesārat-e Qasidesara, 1382.
- Nasrollah Porġavadī, *Rendī-ye Hāfez*, Našr-e Dāneš, Sal-e haštom, aomare-ye šešom, mehr va aban, 1367.
- Dariyuš Ašūri, *Erfān va rendī dar še'r-e Hāfez*, Entesārat-e markaz, 1379.
- Dr. Taqī Purnāmdaryān, *Gomšode-ye lab-e daryā*, Tehrān, Soxan, 1382.

Abstract

Anthropology of Hafiz: The Notion of *Rind* (Rogue) in Hafiz's Poetry

Saeid Abedpour

This paper discusses the anthropology of Hafiz Shirazi through an analysis of the notion *rind*. *Rind* is one of the key terms in Hafiz's poetry whose world view and position are universal. The term *rind* in Hafiz's poetic word play appears alongside with terms such as *rival* and *friend* and has a distinct and specific position. The fact that the term was mentioned in Hafiz's gazels 82 times supports this assertion. Generally speaking, the term *rind* in Hafiz' thought bears a positive and lovable charge. The frequency of the term *rind* speaks about its key impact on Hafiz's conscience, language and atmosphere. Based of Hafiz's poetry, the paper will explain Hafiz's interpretations of the term *rind*.

Keywords: Hafiz, man, anthropology, *rind*.